

İNSAN HÜQUQLARI ÜZRƏ AVROPA MƏHKƏMƏSİ

DÖRDÜNCÜ BÖLMƏ

PENÇEVI BOLQARISTANA QARŞI

(77818/12nömrəli ərizə)

QƏRAR

STRASBURQ

10 fevral 2015-ci il

Qəti qüvvəyə minmişdir

10/05/2015

Bu qərar Konvensiyanın 44-cü maddəsinin 2-ci hissəsinə əsasən qəti qüvvəyə minir. Onun mətnində redaktə xarakterli düzəlişlər edilə bilər.

Pençevı Bolqarıstana qarşı işi üzrə,

İnsan Hüquqları üzrə Avropa Məhkəməsi (Dördüncü Bölmə)

sədr Guido Raymondi (*Guido Raimondi*),

hakimlər:

Paivi Hirvela (*Päivi Hirvelä*),

Corc Nikolau (*George Nicolaou*),

Nona Tsotsoria (Nona Tsotsoria),

Pol Mahoni (*Paul Mahoney*),

Faris Vehaboviç (*Faris Vehabović*),

Pavlina Panova (*Pavlina Panova*)

və *bölmənin məhkəmə katibi* Fransuaz Elens-Passosdan (*Françoise Elens-Passos*) ibarət tərkibdə 2015-ci il yanvarın 20-də qapalı müşavirə keçirərək həmin tarixdə aşağıdakı qərarı qəbul etdi:

PROSEDUR

1. İş Bolqarıstan vətəndaşı xanım İrena Panayotova Pençeva və onun yetkinlik yaşına çatmayan uşağı - oğlu Vladimir Vladimirov Pençev (bundan sonra - “ərizəçilər”) tərəfindən “İnsan hüquqlarının və əsas azadlıqlarının müdafiəsi haqqında” Konvensiyanın (bundan sonra - “Konvensiya”) 34-cü maddəsinə müvafiq olaraq 16 noyabr 2012-ci il tarixdə Bolqarıstan Respublikasına qarşı Məhkəməyə verilmiş ərizə (77818/12 nömrəli) əsasında başlamışdır.

2. Ərizəçilər Sofiyada vəkillik fəaliyyəti ilə məşğul olan vəkil xanım S. Razboynikova tərəfindən təmsil olunmuşlar. Bolqarıstan Hökuməti (bundan sonra - “Hökumət”) öz nümayəndəsi Ədliyyə Nazirliyində çalışan xanım V. Xristova tərəfindən təmsil olunmuşdur.

3. Ərizəçilər, xüsusilə, iddia etmişlər ki, onların ailə həyatına hörmət hüququ, eləcə də, ikinci ərizəçinin sərbəst hərəkət etmək azadlığı hüququ pozulmuşdur.

4. 11 iyun 2013-cü il tarixdə Hökumətə ərizə barədə bildiriş göndərilmişdir.

5. Bolqarıstana münasibətdə seçilmiş hakim xanım Zdravka Kalayciyeva işdə iştirak etməkdən imtina etmişdir (Qayda 28). Buna görə də, Hökumət *ad hoc* hakim kimi işdə iştirak etmək üçün xanım Pavlina Panovanı təyin etmişdir (Konvensiyanın 26-cı maddəsinin 4-cü bəndi və Qayda 29).

FAKTLAR

I. İŞİN HALLARI

6. Ərizəçilər müvafiq olaraq 1979-cu və 2006-cı illərdə anadan olmuş və Almanyanın Vürzburg şəhərində yaşayırlar.

7. 2009-cu ildə birinci ərizəçinin Dövlət müəssisələrində doqquz aylıq ödənişli təlim keçməsi məqsədilə hər iki ərizəçi və birinci ərizəçinin həyat yoldaşı və ikinci ərizəçinin atası olan V.P. ilə birinci ərizəçinin Dövlət müəssisələrində doqquz aylıq ödənişli təlim keçməsi məqsədilə Almaniya səyahət etmişlər.

8. 27 fevral 2010-cu il tarixdə ata oğlu ilə (ikinci ərizəçi) birlikdə Bolqarıstana qayıtmışdır. O, 20 mart 2010-cu il tarixdə öncədən ana ilə razılaşmasına və uşağın artıq həmin tarixə biletinin olmasına baxmayaraq Almaniya qayıtması ilə razılaşmamışdır.

9. Nəticədə, birinci ərizəçi keçdiyi təliminə ara vermiş və 25 mart 2010-cu il tarixdə Bolqarıstana qayıdaraq V.P-yə və uşaqlarına qovuşmuşdur.

A. Ərizəçiləri V.P-dən müdafiə edən mühafizə orderi

10. Birinci ərizəçi V.P-dən müdafiə olunması məqsədilə məhkəmədə iddia qaldırmışdır. Məhkəmə icraatı birinci ərizəçi və V.P-nin birgə vəsatətlərinə əsasən qeyri-müəyyən müddətə təxirə salınmışdır. Birinci ərizəçi pozuntunun təkrarlandığını iddia etdikdən sonra icraat yenidən təzələnmişdir.

11. 28 aprel 2011-ci il tarixdə Ruse şəhər məhkəməsi hər iki ərizəçinin növbəti altı ay müddətinə V.P-dən müdafiə olunması məqsədilə mühafizə orderi qəbul etmişdir. Məhkəmə müəyyən etmişdir ki, 25 mart 2010-cu il ilə 31 mart 2010-cu il tarixi arasındakı dövrdə hər iki ərizəçi V.P. tərəfindən psixoloji təzyiqlə məruz qalmışdır. Xüsusilə, V.P dəfələrlə uşağın qarşısında ananı təhqir etmiş, onu pis ana adlandırmış, onun nəzarəti olmadan iki ərizəçinin bir biriylə ünsiyyətinə icazə verməmişdir və bu səbəbdən də, gecələr mənzilin yataq otağı ilə vanna otaqlarının qapılarını bağlı saxlayırmış. Məhkəmə, həmçinin, qeyd etmişdir ki, V.P birinci ərizəçini yerdə yatmağa məcbur etmiş, uşaq ön oturacaqda oturmuş halda avtomobili yüksək sürətlə idarə etmiş, uşağın şah (karodit, boyun) damarını eyvanın dəmirlərinin arasında sıxmış və birinci ərizəçini “{onu}başdan ayağa qədər doqramaqla və ona müvafiq həbs cəzası çəkmək ilə” təhdid etmişdir.

12. Mühafizə orderinə əsasən V.P 12 may 2011-ci ildən 26 noyabr 2011-ci il tarixədək uşaqla ünsiyyətdə olmamışdır.

B. Birinci ərizəçinin Almaniya təhsili

53. 31 mart 2010-cu il tarixdə hər iki ərizəçi birgə yaşadıkları mənzili tərk etmişlər və birinci ərizəçi hal-hazırədək ikinci ərizəçi üzərində faktiki himayəni həyata keçirirmiş. Birinci ərizəçiyə əvvəlcə Almaniya magistr dərəcəsi almaq üçün 2010/2011-ci tədris ili ərzində təqaüd təyin edilmişdir. Ata uşağının Almaniya səyahət etməsi üçün razılıq verməmişdir. Nəticədə, ikinci ərizəçi 2010-cu ilin payızından ana tərəfdən nənə-babası ilə yaşayırdı.

14. Uşağı ilə mümkün olduğu qədər çox vaxt keçirməsi məqsədilə birinci ərizəçi Almaniya və Bolqarıstan arasında tez-tez səyahət etmişdir. Ərizəçi bildirmişdir ki, 2010-cu ilin martı ilə 2012-ci ilin oktyabr ayı arasında o, demək olar ki vaxtının təxminən yarısı öz uşağı ilə Bolqarıstanda keçirmişdir. Bu hal onun təhsilinə neqativ təsir göstərmişdir. Belə ki, o, uşağını ziyarət etmək məqsədilə dərslərində iştirak etməmiş, tez-tez dərslərdə olmamış və magistr proqramını bitirmək üçün ona daha çox vaxt lazım olmuş, yəni ki, bir il əvəzinə ümumilikdə iki il tələb edilmişdir. O, tədrisini 2012/2013-cü ildən başlayaraq Almaniya doktorantura elmi dərəcəsinə almaq üçün digər təqaüdə layiq görülmüşdür.

C. Boşanma iddiası

15. 9 aprel 2010-cu il tarixdə birinci ərizəçi boşanma iddiası vermişdir.

16. 8 oktyabr 2010-cu il tarixdə şəhər məhkəməsi birinci ərizəçi ilə həyat yoldaşı V.P-nin nikahlarının sonuncunun təqsiri üzündən pozulması qərarını qəbul etmiş, və birinci ərizəçiyə valideynlik hüquqlarını həyata keçirmək hüququnu vermişdir. Atanın ünsiyyət hüququnun uşağın Almaniya yaşamasının mümkün olması baxımından və aşağıdakı qaydada müəyyən edilmişdir: hər üç aydan bir bir həftə və ərizəçi məktəbə başlamamışdan əvvəl yay ayında ardıcıl olaraq iyirmi gün, və bundan sonra hər məktəb bayramının yarısı.

17. V.P-nin apellyasiya şikayətindən sonra regional məhkəmə birinci instansiya məhkəməsinin qərarını qüvvədə saxlamışdır. Ali Kassasiya Məhkəməsi kassasiya şikayətini qəbul edilən hesab etməyərək rədd etmişdir. Boşanma barədə yekun qərar 28 fevral 2012-ci il tarixdə qüvvəyə minmişdir.

D. İkinci ərizəçinin xaricə səyahəti üçün ilk məhkəmə prosesləri

18.29 aprel 2010-cu il tarixdə birinci ərizəçi boşanma işi ilə paralel olaraq Ailə Məcəlləsinin 123-cü maddəsini 2-ci bəndinə əsasən (bax aşağıdakı 26-cı bəndə) şəhər məhkəməsinə iddia vermişdir. O, atanın razılığı olmadan uşağın ölkədən çıxarılmasına icazə verilməsinə dair məhkəmə qərarı əldə etmək üçün cəhd göstərmişdir. Daha dəqiq desək, o, məhkəmə qərarının qüvvəyə mindiyi gündən bir il müddətinə oğlunun ölkədən sərbəst çıxarılmasına dair icazənin verilməsini xahiş etmişdir.

19. Bir sıra məhkəmə iclasları keçirilmişdir. Ərizəçi Almaniya 2010/2011 tədris ili üçün nəzərdə tutulmuş təhsili, ona təqaüdü ayrılması, uşağının saxlanması üçün maddi vəsaitinin olması və uşağın Almaniyanın ictimai mühitinə yaxşı adaptasiya olduğu barədə məhkəməni məlumatlandırmışdır. Ərizəçi Konvensiyanın hər hansı bir normasına xüsusilə istinad etməmiş, o, Almaniya təhsil aldığı müddətdə uşağı ilə yaşamaq və ona qayğı göstərmək istədiyini bildirmişdir. O, uşağı ilə birlikdə Almaniya və ya hər hansı bir başqa ölkəyə səyahət etməsi üçün icazənin verilməsinə dair vəsatətində müddətlə əlaqəli məhdudiyət göstərməmişdir.

20. 31 avqust 2010-cu il tarixdə şəhər məhkəməsi ərizəçinin vəsatətini təmin etmişdir. Məhkəmə, xüsusilə, qeyd etmişdir ki, ərizəçinin ikinci ərizəçi ilə birlikdə ölkəni daimi tərək etməsindən şübhələnmək üçün heç bir səbəb olmamışdır. Məhkəmə həmçinin qərara almışdır ki, 03 avqust 2010-cu il tarixli ilkin məhkəmə qərarı ilə (qərardad) atanın görüş hüquqları təyin edilmişdir, və birinci ərizəçi buna mane olsaydı, V.P bununla bağlı ayrıca icraatda mülki işə başlaya bilərdi.

21. 07 yanvar 2011-ci il tarixdə V.P-nin şikayətindən sonra şəhər məhkəməsi həmin qərarı qüvvədə saxlamışdır. Məhkəmə müəyyən etmişdir ki, ikinci ərizəçinin hərəkət etmək azadlığı Uşaq Hüquqları üzrə Birləşmiş Millətlər Təşkilatının Konvensiyası, Bolqarıstan Respublikasının Konstitusiyası və Bolqarıstanın şəxsiyyəti təsdiq edən sənədlər haqqında Qanunu çərçivəsində müdafiə edilir (bax aşağıda 25, 28 və 32-ci bəndlərə). Hərəkət etmək azadlığı hüququ milli təhlükəsizliyin, ictimai asayişin, əhəlinin sağlamlığının və mənəviyyatının və ya digər şəxslərin hüquq və azadlıqlarının müdafiəsi kimi müstəsna hallarda məhdudlaşdırıla bilər. Qeyd edilən istisna hallardan heç biri müəyyən edilməmiş, hətta iddiada belə göstərilməmişdir. Məhkəmə qeyd etmişdir ki, uşağın Almaniyada yaşaması üçün birinci ərizəçi yaxşı maddi şərait yaratmış və uşaq 2010-cu ilin mart ayınadək orada qaldığı müddətdə həmin şəraitə adaptasiya olmuş, ərizəçinin Vürtzburg Universitetində Avropa Hüququ üzrə ixtisaslaşmağa hazırlaşmaq niyyətində olmasını da vurğulayaraq ikinci ərizəçiyə anası tərəfindən yetərli qayğı və diqqət göstərilməmişdir. Məhkəmə, həmçinin qərara almışdır ki, V.P-nin ünsiyyət hüququ ilə bağlı arqumentləri hazırkı işlə bağlı olmamışdır; bu arqumentlər ikinci ərizəçiyə münasibətdə valideynlik hüquqlarının həyata keçirilməsinin qaydasını qəti olaraq müəyyən edəcək məhkəmə qərarının icra edilməsi ilə əlaqədardır.

22. V.P-nin kassasiya şikayətinə əsasən Ali Kassasiya Məhkəməsi 26 iyun 2012-ci il tarixli yekun qərarı ilə birinci ərizəçinin vəsatətini rədd etmişdir. Məhkəmə öz formallaşmış və məcburi presedent hüququna istinad edərək uşağın bir valideyni ilə icazə olmadan ölkədən çıxarılmasının uşağın üstün maraqlarını nəzərdən tutan prinsiplərə əsasən mümkün olmadığına əsaslanmışdır. Səbəb kimi vəsatəti verən valideynin uşağın ölkədən müharibə vəziyyətində olan və ya təbii fəlakətlərin baş verməsi riski olan ölkələrə daimi aparması riskinin mövcud olması, və beləliklə də, Dövləti uşağı lazımi dərəcədə müdafiə etmək imkanından məhrum etməsi halları göstərilməmişdir. Belə icazə yalnız uşağın maraqlarına uyğun, konkret istiqamətlərə dair və hər hansı məhdud bir vaxt müddətində verilə bilərdi. Nəhayət, məhkəmə öz təşəbbüsü ilə səyahətə icazə verilə biləcək konkret sərhədlərin müəyyən edilməsi barədə birinci ərizəçinin vəsatətini rədd etmişdir.

E. İkinci ərizəçinin xaricə səyahəti üçün ikinci məhkəmə prosesləri

23. 09 iyul 2012-ci il tarixdə birinci ərizəçi məhkəməyə atasının icazəsi olmadan üç il müddətinə ikinci ərizəçinin anası(özü) ilə Almaniyaya və Avropa İttifaqının digər ölkələrinə aparılmasına icazə verilməsi barədə yeni iddia ilə müraciət etmişdir. O, bu

iddianı məhz uşaqların xaricə aparılması və bunun üçün şəxsiyyəti təsdiq edən sənədlərin verilməsi məsələlərini tənzimləyən və həmin vaxt qəbul edilmiş 2009-cu il tarixli Ailə Məcəlləsinin 127-ci maddəsinin a) bəndinə uyğun əsaslandırmışdır (bax aşağıda 26-cı bənddə). O vurğulamışdır ki, nikaha xitam verilməsindən sonra məhkəmə tərəfindən müəyyən edilmiş uşaqla ünsiyyət hüququna əsasən o V.P-nin uşaqla görüşməsinə davamlı olaraq şərait yaratmışdır. Ərizəçi qeyd etmişdir ki, o, ikinci ərizəçini özü ilə birlikdə təhsil aldığı zaman Almaniyaya apara bilməməsi nəticəsində həm ana, həm də uşaq bir-biriylə ünsiyyətdən məhrum edilmişlər. O iddia etmişdir ki, valideynlik hüquqlarının həyata keçirilməsi ona verilmiş olmasına baxmayaraq faktiki olaraq uşağını əlinə almaq imkanından məhrum edilməsi ailə həyatlarına mənfi təsir etmişdir. Ərizəçi bildirmişdir ki, 2012-ci ilin payızında olduğu kimi üç il davam edəcək Almaniyada doktorluq dərəcəsi üzrə təhsili dərslərinin çoxunu ev şəraitində görməsi səbəbindən uşağına qayğı göstərmək üçün lazım olan vaxt rahatlığını verəcək. Beləliklə, ərizəçi qeyd etmişdir ki, ikinci ərizəçinin ona çox bağlı olması səbəbindən davamlı olaraq bütün gününü onunla olmasını istəmişdir.

II. MÜVAFIQ DÖVLƏTDAXİLİ HÜQUQ VƏ TƏCRÜBƏ

A. Konstitusiya

25. Hər kəs Bolqarıstan ərazisində sərbəst hərəkət etmək, eləcə də ölkəni tərk etmək hüququna malikdir. Bu hüquq yalnız milli təhlükəsizliyin, səhiyyənin və digər hüquqların müdafiəsi üçün qanunla qoyulan məhdudiyyətlərin mövzudur (35-ci maddənin 1-ci bəndi).

B. 2009-cu ilin Ailə Məcəlləsi və 2007-ci ilin Mülki Prosesual Məcəlləsi

26. Ailə Məcəlləsinin 123-cü maddəsinin 2-ci bəndi valideynlərin hüquq və vəzifələrinin valideynlər arasında razılığa əsasən həyata keçirilməsini müəyyən edir. Valideynlər razılığa gəlmədikdə, onlar birinci instansiya məhkəməsinə iddia ərizəsi ilə müraciət edə bilirlər və həmin qərardan şikayət verilə bilər. Ailə Məcəlləsinin 127-ci maddəsi müəyyən edir ki, birgə yaşamayan valideynlərin uşaqla bağlı hüquq və vəzifələrinin həyata keçirilməsi ilə əlaqədar qarşılıqlı razılıq olmadıqda, mübahisəni birinci instansiya məhkəməsi həll edir və onun qərarından şikayət verilə bilər. 21 dekabr 2010-cu il tarixdən Ailə Məcəlləsinə əlavə edilmiş 127-ci maddənin a) bəndi yetkinlik yaşına çatmayan uşaqların hər iki valideynin birgə razılığı ilə xaricə aparılması və bununla əlaqədar şəxsiyyəti müəyyən edən müvafiq sənədlərin verilməsi məsələsini müəyyən edir. Valideynlərin razılığa gəlmədiyi halda, yetkinlik yaşına çatmayan uşağın yaşayış yeri birinci instansiya məhkəməsi tərəfindən müəyyən edilir və həmin qərar iki yuxarı instansiya məhkəməsində mübahisələndirilə bilər.

6. Mülki Prosesual Məcəllənin 310-cu maddəsi müəyyən edir ki, 05 iyun 2009-cu il və 21 dekabr 2010-cu il arasında yetkinlik yaşına çatmayan uşağın digər valideynin razılığı olmadan ölkədən çıxarılmasına dair iddialara məhkəmələr tərəfindən çevik qaydada baxılmalıdır.

C. Bolqarıstanın şəxsiyyəti təsdiq edən sənədlərin verilməsi haqqında 1998-ci ilin qanunu

28. Bolqarıstan Respublikasının hər bir vətəndaşı ölkədən getmək və ölkəyə gəlmək hüququna malikdir (maddə 33). Milli təhlükəsizliyin, ictimai asayişin, əhalinin sağlamlığının və ya digər şəxslərin hüquq və azadlıqlarının müdafiəsi üçün zəruri ola biləcək hallarda bu hüquq məhdudlaşdırıla bilər.

29. Yetkinlik yaşına çatmayan uşağın ölkəni tərk etməsinə valideynlərindən birinin yazılı razılığı olmaması səbəbindən polis orqanları tərəfindən icazə verilməyə bilər (bölmə 76(9)). Valideynlər arasında razılıq olmadığı halda, ərizəçilərin məhkəməyə iddia verdikləri mübahisə üzrə qərar 2009-cu il tarixli Ailə Məcəlləsinin 123-cü maddəsinin 2-ci bəndinə uyğun olaraq qəbul edilir.

30. Yetkinlik yaşına çatmayan uşağın pasportunun alınması üçün ərizə yetkinlik yaşına çatmayan uşağın valideyni və ya qanuni nümayəndəsi tərəfindən verilə bilər (bölmə 45). Ərizə verildiyi gündən 30 gün müddətində pasport polis orqanı tərəfindən verilməlidir (bölmə 48).

D. Müvafiq məhkəmə təcrübəsi

31. Ali Kassasiya Məhkəməsi bir sıra qərarlarında müəyyən etmişdir ki, Ailə Məcəlləsinə əsasən verilmiş iddialarda uşağın hər iki valideynin razılığı olmadan qeyri-müəyyən vaxta və dəqiqləşdirilməmiş istiqamətə aparılmasına icazə verilməyə bilər (digər qərarlara bax. № 697 на ВКС по гр. д. № 1052/2010 от 01.11.2010 г., IV г. о.; реш. № 982/2009 на ВКС по гр. д. № 900/2009 от 15.03.2010 г., IV г. о.; реш. № 418 на ВКС по гр. д. № 1091/2008 от 17.07.2009 г., I г. о.).

III. MÜVAFIQ BEYNƏLXALQ MATERİALLAR

A. Uşaq hüquqlarının qorunması

1. Uşaq hüquqları haqqında BMT-nin Konvensiyası

32. 03 iyun 1991-ci il tarixdə Bolqarıstan Konvensiyanı qəbuletmişdir. Orada aşağıdakılar nəzərdə tutulur:

Maddə 3

“1. Uşaqlar barəsində bütün tədbirlərdə əsas diqqət uşaq mənafelərinin daha yaxşı təmin edilməsinə yönəldilir, istər bu tədbirlər social təminat məsələləri ilə məşğul olan dövlət idarələri və ya özəl idarələr tərəfindən görülsün, istərsə də məhkəmələr, inzibati və ya qanunvericilik orqanları tərəfindən.”

Maddə 10

“1. İştirakçı dövlətlərin 9-cu maddənin 1-cibəndi üzrə öhdəliyinə uyğun olaraq uşağın və ya onun valideynlərinin ailənin birləşməsi məqsədilə iştirakçı dövlətə gəlmək və ya oradan getmək barədə ərizələrinə iştirakçı dövlətlər tərəfindən müsbət, humanist və operativ baxılmalıdır. İştirakçı dövlətlər daha sonra təmin edirlərki, bu cür xahişin verilməsi ərizəçilər və onların ailə üzvləri üçün xoşagəlməz nəticələrə gətirib çıxarmasın.

2. Valideynləri müxtəlif dövlətlərdə yaşayan uşağın, xüsusi hallar istisna olmaqla, hər iki valideynlə müntəzəm şəxsi münasibətlər və birbaşa əlaqələr saxlamaq hüququ vardır. Bu məqsədlə və iştirakçı dövlətlərin 9-cu maddənin 2-ci bəndi üzrə öhdəliyinə uyğun olaraq iştirakçı dövlətlər uşağın və onun valideynlərinin istənilən ölkəni, o cümlədən öz ölkəsini tərk etmək və öz ölkəsinə qayıtmaq hüququna hörmət bəsləyirlər. İstənilən ölkəni tərk etmək hüququ barəsində yalnız elə məhdudiyyətlər qüvvədədir ki, onlar qanunla müəyyən edilmişdir və dövlət təhlükəsizliyinin, ictimai qaydanın (*ordrepública*), əhalinin sağlamlığının və ya mənəviyyatının və ya digər şəxslərin hüquq və azadlıqlarının qorunması üçün zəruridir və bu Konvensiyada tanınan başqa hüquqlarla bir araya sığır.”

Maddə 18

“1. İştirakçı dövlətlər uşağın tərbiyəsi və inkişafı üçün hər iki valideynin ümumi və eyni məsuliyyət daşması prinsipinin tanınmasını təmin etməkdən ötrü mümkün olan bütün səyləri göstərir. Uşağın tərbiyəsi və inkişafı üçün əsas məsuliyyəti valideynlər və ya müvafiq hallarda qanuni qəyyumlar daşıyırlar. Uşağın ən yaxşı mənafeyi onların əsas qayğı obyektidir.”

2. Avropa İttifaqının Fundamental hüquqlar haqqında Xartiyası

33. 01 dekabr 2009-cu il tarixdə Lissabon sazişinin qüvvəyə minməsindən sonar məcburi hüquqi qüvvəyə malik olan Xartiya aşağıdakılardan ibarətdir:

Maddə 24 – Uşaq hüquqları

“....

2. Uşaqlarla bağlı istər dövlət orqanlarının, istərsə də özəl qurumların hərəkətlərində, uşağın üstün maraqları vacib amil olmalıdır.

3. Hər bir uşaq, bunun onun maraqlarına zidd olması halı istisna olmaqla, hər iki valideyni ilə müntəzəm şəxsi və birbaşa əlaqə saxlamaq hüququna malikdir.”

3. 25 oktyabr 1980-ci il tarixli Beynəlxalq Uşaq Oğurluğunun Mülki Aspektləri haqqında Haaqa Konvensiyası (Bolqarıstana münasibətdə 01 avqust 2003-cü il tarixdə qüvvəyə minmişdir)

Maddə 1

“Hazırkı Konvensiyanın məqsədi” :

a. hər hansı razılığa gələn Dövlətə qeyri-qanuni şəkildə aparılmış və ya orda saxlanılan uşağın dərhal qaytarılmasını təmin etmək;

b. hər hansı bir tərəf Dövlətdə mövcud olan himayə və görüş hüququnun digər tərəf Dövlətlərdə səmərəli şəkildə təmin etmək.

Maddə 3

Uşağın yerinin dəyişdirilməsi və qaytarılmaması aşağıdakı hallarda qeyri-qanuni hesab olunur:

a. uşağın adətən yaşadığı Dövlətin hüququna uyğun olaraq uşağın yerdəyişməsindən və ya qaytarılmamasından həmən əvvəl bir şəxsə, quruma və orqana tək və ya birgə verilmiş himayə hüququnun pozulması ilə həyata keçirilmişsə;

b. və bu hüquq səmərəli şəkildə tək və ya birgə qaydada, uşağın yerinin dəyişdirilməsi və ya qaytarılmaması anına qədər həyata keçirilmişdisə və ya bu hadisə baş verməsə idi həyata keçiriləcəkdisə.

B. Uşaqların “üstün maraqları” konsepsiyası

34. Uşaqların üstün maraqları konsepsiyası 20 noyabr 1959-cu il tarixli Uşaq hüquqları Bəyannaməsinin ikincimaddəsində aşağıdakılarnəzərdə tutulur.

35. Bu termin ilk dəfə 1989-cu ildə BMT-nin Uşaq Hüquqları Konvensiyasının 3-cü maddəsinin 1-ci bəndində istifadə edilmişdir:

“Uşaqlar barəsində bütün tədbirlərdə əsas diqqət uşaq mənafelərinin daha yaxşı təmin edilməsinə yönəldilir, istər bu tədbirlər sosial təminat məsələləri ilə məşğul olan dövlət idarələri və ya özəl idarələr tərəfindən görülsün, istərsə də məhkəmələr, inzibati və ya qanunvericilik orqanları tərəfindən.”

36. 2008-ci ildə Birləşmiş Millətlər Təşkilatının Qaçqınlar üzrə Ali Komissarlığı tərəfindən qəbul edilmiş “Uşaq mənafelərinin daha yaxşı təmin edilməsi qaydaları”:

““Üstün maraqlar” termini uşağın rifahını izah edir. Belə rifah yaşı, yetkinlik səviyyəsi, valideyninin olub-olmaması, uşağın ətraf mühiti və təcrübəsi kimi fərdi hallarla müəyyən edilir.”

37. “Uşağın üstün maraqları” konsepsiyası “Qadınlara qarşı ayrı-seçkiliyin bütün formalarının ləğv edilməsi” haqqında Konvensiyasının (CEDAW) 5-ci və 16-cı maddələrində də əks olunmuşdur. 5-ci maddəyə əsasən İştirakçı Dövlətlərdən müvafiq tədbirlərin görülməsi tələb edilir:

“ailə tərbiyəsində analığın sosial funksiyasının düzgün dərk edilməsini, kişi və qadınların öz övladlarının tərbiyəsinə və inkişafına, uşaqların mənafeyi bütün hallarda üstün tutulmaq şərtilə, birgə məsuliyyət daşımalarının etiraf olunmasını təmin etmək.”

38. Konvensiyanın (CEDAW) 16-cı maddəsinin (d) bəndi kişi və qadınların aşağıdakı hüquqlara malik olduğunu vurğulayır:

“ailə vəziyyətlərindən asılı olmayaraq, valideyn kimi övladları ilə əlaqədar məsələlərlə eyni hüquq və vəzifələri olması; bütün hallarda uşaqların mənafeyi üstün tutulur.”

39. Bu prinsip Mülki və Siyası hüquqlar haqqında Beynəlxalq Paktda öz əksini tapmasada, İnsan hüquqları Komitəsi 17 və 19 sayılı Ümumi Şərhlərində valideynlərin ayrılması və ya boşanması hallarında “uşağın üstün maraqlarına” istinad etmişdir. Komitə, 17 sayılı Ümumi Şərhdə (1989-cu ildə qəbul edilmiş) bildirmişdir ki, nikahın pozulduğu halda, uşağın hər iki valideynilə şəxsi münasibətlərinin təminatı kimi uşağın üstün maraqları nəzərə alınmaqla bütün tədbirlər həyata keçirilməlidir. Komitə, 19 sayılı Ümumi Şərhdə (1990-cı ildə qəbul edilmiş) qeyd etmişdir ki, boşanma, uşağın himayəyə verilməsi, görüş hüquqları və digər hallar nəticəsində uşağın hər hansı ayrı-seçkiliyə məruz qalması uşağın üstün maraqları başqa halı nəzərdə tutmadıqda qadağan edilməlidir.

HÜQUQ

I. KONVENSIYANIN 8-Cİ MADDƏSİNİN VƏ 2 SAYLI PROTOKOLUN 4-CÜ MADDƏSİNİN İDDİA EDİLƏN POZUNTUSU

40. Ərizəçi şikayət etmişdir ki, 29 aprel 2010-cu il tarixlə Məhkəməyə ikinci ərizəçinin anası ilə birlikdə yaşaması məqsədilə Almaniyaya aparılması barədə ərizəsi daxil olduğu 16 noyabr 2012-ci il tarix arasında iki il yarım müddətində ailə həyatını birgə davam etdirə bilməmişdir. Onlar Konvensiyanın 8-ci maddəsinə əsaslanaraq aşağıda qeyd edilən müvafiq hissələrə istinad etmişlər:

“1. . Hər kəs öz şəxsi və ailə həyatına, mənzilinə və yazışma sirlinə hörmət hüququna malikdir...

2. Milli təhlükəsizlik və ictimai asayiş, ölkənin iqtisadi rifah maraqları naminə, iğtişanın və ya cinayətin qarşısını almaq üçün sağlamlığı, yaxud mənəviyyatı mühafizə etmək üçün və ya digər şəxslərin hüquq və azadlıqlarını müdafiə etmək üçün qanunla nəzərdə tutulmuş və demokratik cəmiyyətdə zəruri olan hallar istisna olmaqla, dövlət hakimiyyəti orqanları tərəfindən bu hüququn həyata keçirilməsinə mane olmağa yol verilmir.”

41. İkinci ərizəçi, həmçinin, şikayət etmişdir ki, 26 iyun 2012-ci il tarixli Ali Kassasiya Məhkəməsinin ölkədən çıxarılmasından imtina edilməsi barədə qərarın nəticəsində uzun müddət ərzində ölkəni tərk edə bilməməsi onun sərbəst hərəkət etmək hüququnu pozmuşdur. O, 4 sayılı Protokolun 2-ci maddəsinə əsaslanaraq, aşağıdakılara istinad etmişdir:

“... ”

2. Hər kəs öz ölkəsi də daxil olmaqla hər hansı ölkəni tərk etməkdə azaddır.

3. Bu hüquqların həyata keçirilməsinə milli təhlükəsizlik və ictimai asayiş maraqları naminə, ictimai qaydanı qorumaq üçün, cinayətin qarşısını almaq üçün, sağlamlığın və mənəviyyatın qorunması üçün və ya digər şəxslərin hüquq və azadlıqlarının müdafiəsi üçün qanunla nəzərdə tutulmuş və demokratik cəmiyyətdə zəruri olanlardan başqa heç bir məhdudiyət qoyula bilməz....”

A. Qəbuledilənlik

1. Hökumətin arqumentləri

42. Hökumət iddia etmişdir ki, Məhkəmə, ilk növbədə, 2012-ci ilin dekabr ayında Ruse şəhər məhkəməsi tərəfindən uşağın üç il müddətinə Avropa İttifaqı ölkələrinə səyahət etməsinə icazə verdiyi müddətdən etibarən ərizəçilər zərərçəkmiş şəxs hesab edilmədiklərindən onların ərizəsini rədd etməlidir. Həmçinin Hökumət iddia etmişdir ki, mübahisə həllini tapdığına görə Konvensiyanın 37-ci maddəsinin 1-ci paragrafına (b) yarımbəndinə əsasən iş məhkəmə baxışından çıxarılmalıdır.

2. Ərizəçilərin arqumentləri

43. Ərizəçilər Hökumətin arqumentlərini qəbul etməmişlər. Onlar, xüsusilə, vurğulamışlar ki, 2012-ci ilin dekabr ayında birinci instansiya məhkəməsinin qəbul etdiyi qərardan ata şikayət vermədiyindən ikinci ərizəçinin ölkədən çıxarılması yalnız anasının iştirakı ilə mümkün olmuşdur. Həmin məhkəmə nə Konvensiya hüquqlarının pozulmasını tanımış, nə də ki, əvəzinə ərizəçiləri kompensasiya ilə təmin etmişdir.

3. Məhkəmənin qiymətləndirilməsi

44. Məhkəmə qeyd edir ki, 2012-ci ilin dekabr ayının sonunda, Ruse şəhər məhkəməsinin qərarı qüvvəyə mindikdən sonra, ikinci ərizəçi anası ilə birlikdə Almaniyaya və digər Avropa İttifaqının ölkələrinə səyahət edə bilərdi (bax yuxarıda 24-cü bəndə).

45. Buna görə də, ərizəçilərin Konvensiyanın 34-cü maddəsinin pozulması nəticəsində “zərərçəkmiş şəxs” kimi tanınması halına artıq iddia edə bilmədiklərini nəzərə alaraq, ərizə, Konvensiyanın müddəalarına, *ratione personae*, uyğun olmadığından rədd edilib-edilməməsi araşdırılmalıdır. Bununla bağlı Məhkəmə, 2010-cu ilin aprel ayından 2012-ci ilin dekabr ayı tarixləri arasında dövlət orqanlarının Konvensiya ilə qorunan hüquqların pozulmasından xəbərdar olub-olmaması və müvafiq və yetərli kompensasiyanın təmin edilib-edilməməsi halları yoxlanılmalıdır (bax, *inter alia*, *Eckle v. Germany*, 15 İyun 1982, § 66, Series A nö. 51; *Normann v. Denmark* (dec.), nö. [44704/98](#), 14 İyun 2001; *Jensen and Rasmussen v. Denmark* (dec.), nö. [52620/99](#), 20 Mart 2003; *Nardone v. Italy* (dec.), nö. [34368/02](#), 25 Noyabr 2004).

46. Yuxarıdakı ilk şərtə gəldikdə, yəni dövlət orqanları tərəfindən buraxılmış pozuntunun tapılması faktı ilə bağlı, Məhkəmə qeyd edir ki, Ruse şəhər məhkəməsi 2012-ci ilin dekabr ay tarixli qərarı ilə ikinci ərizəçinin ölkədən

çıxarılmasına icazə verməsinə baxmayaraq məhkəmə mahiyyətə Konvensiya üzrə hüquqların daha əvvəllər pozulmasını təsdiq etməmişdir.

47. Eyni səbəblərlə, müvafiq və yetərli kompensasiyanın ödənilməsi ilə bağlı ikinci şərtə gəldikdə, Ruse şəhər məhkəməsi ilk məhkəmə proseslərində uşağın xaricə aparılmasına icazə verilməsinin gecikdirilməsindən və ya imtina edilməsindən irəli gələn ərizəçilərin ailə həyatı hüquqlarının pozulması ilə əlaqədar heç bir maddi kompensasiya təyin edə bilməmişdir.

48. Yuxarıda qeyd edilənləri nəzərə alaraq, ərizəçilərin “zərərçəkmiş şəxs statusu” barədə Hökumətin etirazı rədd edilməlidir.

49. Məhkəmə bundan sonra, Hökumətin qəbul edilənlik ilə bağlı, daha dəqiq desək, Konvensiyanın 37-ci maddəsinin 1 (b) bəndinə əsasən mübahisə həll edildiyi üçün hazırkı işin Məhkəmənin işlər siyahısından çıxarılması barədə ikinci etirazını araşdırmalıdır. Bu baxımdan Məhkəmə, birinci ərizəçilərin iddia etdikləri şərtlərin hələ də mövcud olmasını, ikincisi o şərtlərlə bağlı Konvensiyanın güman edilən pozuntusunun nəticələrinin əvəzinin ödənilib-ödənilməsi araşdırmalıdır (bax *Pisano v. Italy*[GC], no. [36732/97](#), § 42, 24 oktyabr 2002). Məhkəmə qeyd edir ki, nəticə etibarilə ikinci ərizəçinin ölkədən anası ilə birgə çıxarılmasına ərizəçilərin bu barədə məhkəməyə iddia ilə müraciət etdiklərindən iki il yarım sonra icazə verilmişdir. O vaxt ərzində hər iki ərizəçi ayrı qalmış və maneəsiz ailə həyatlarını birgə yaşamaq imkanından məhrum edilmişlər. Yuxarıda qeyd edildiyi kimi, 2012-ci ilin dekabr tarixli yekun qərara əsasən ikinci ərizəçinin maneəsiz ölkədən xaricə aparılmasına icazə vermiş milli məhkəmələrin nə qanuna əsasən hüquqları, nə də ki, toplanılmış gecikməyə görə kompensasiyanın ödənilməsi ilə əlaqədar təcrübəsi var idi. Bu mülahizələri nəzərə alaraq Məhkəmə qərara alır ki, Hökumətin mübahisənin həll edilməsinə əsaslanan etirazı rədd edilməlidir.

50. Məhkəmə həmçinin müəyyən edir ki, ərizə Konvensiyanın 35-ci maddəsinin 3(a) bəndinə əsasən əsassız hesab edilə bilməz. Məhkəmə daha sonra bildirir ki, ərizə digər səbəblərə görə də qeyri-məqbul deyil. Buna görə də ərizə məqbul hesab edilməlidir.

B. İşin mahiyyəti

1. Tərəflərin ifadələri

(a) Hökumətin ifadələri

51. Hökumət iddia etmişdir ki, nə Konvensiyanın 8-ci maddəsinin, nə də ki, 4 sayılı Protokolun 2-ci maddəsinin pozuntusu baş verməmişdir. Hökumət, 26 iyun 2012-ci il tarixdə Ali Kassasiya Məhkəməsinin ikinci ərizəçinin ölkədən çıxarılmasından imtina etməsinin qanunun sərt tətbiqi əsasında olmasını, eləcə də, bu kimi oxşar işlərdə yuxarı instansiya məhkəməsinin müvafiq halların mütənasib təhlilin aparılması daxil olmaqla formalaşdırdığı təcrübəsi olduğunu iddia etmişdir. Onlar həmçinin vurğulamışlar ki, ikinci ərizəçinin anası ilə birlikdə ölkədən çıxarılmasına Ruse şəhər məhkəməsinin 2012-ci il dekabr ayında qəbul etdiyi yekun qərarı əsasında icazə verilmişdir.

(b) Ərizəçilərin ifadələri

52. Yetkinlik yaşına çatmayanların xaricə səyahətini tənzimləyən qanunvericilik valideyn tərəfindən tək qərar verilə bilən və uşağın ölkədaxili səyahət etməsi və ya uşağın həyatına dair digər qərarlar - uşağın harada yaşaması, təhsil alması və ya həkiminin kim olması kimi himayə hüququ olan – kimi uşağın bir valideynin iczəsilə səyahət etməsinə icazə verməlidir. Alternativ olaraq, ərizəçilər iddia etmişlər ki, qanun səyahətin və səyahətin müddəti səbəbləri və ya hansı valideynin uşağın əsas qayğı təminatçısı olduğu arasında fərqləndirmə aparmalıdır. Bundan başqa, ərizəçilər Ali Kassasiya Məhkəməsinin 26 iyun 2012-ci il tarixli qərarında bütün müvafiq halların mütənasiblik təhlilini həyata keçirmədiyini iddia etmişlər. Bunun əvəzinə, onlar iddia etmişlər ki, yuxarı instansiya məhkəməsi 2009-cu il tarixli Ali Məcəlləsinin və Bolqarıstanın şəxsiyyəti təsdiq edən sənədlərin verilməsi haqqında 1998-ci ilin qanununun müvafiq hüquq normalarına əsaslanaraq analoji işlərdə öz dəyişməz sadə təcrübəsinə istinad etməklə kifayətlənmişdir. Bu təcrübənin mahiyyəti yetkinlik yaşına çatmayan uşağın məhdudiyyətsiz ölkədən çıxarılmasına qısa və ya xaricdə daimi yaşamasından asılı olmayaraq icazə verilə bilməzdi. Ərizəçilər həmçinin iddia etmişlər ki, məhkəmə prosesləri çox uzun çəkmişdir. Nəhayət, Ruse şəhər məhkəməsinin 2012-ci ilin dekabr ayından səyahət etməyə icazə verməsinə baxmayaraq, bu qərar çox gec qəbul edilmişdir.

2. Məhkəmənin qiymətləndirməsi

(a) Konvensiyanın 8-ci maddəsi

(i) Ümumi prinsiplər

53. Məhkəmə ilk növbədə qeyd edir ki, uşağın və valideynin birgə vaxt keçirməkdən müsbət təəssüratlar alması ailə həyatının əsas elementini təşkil edir və Konvensiyanın 8-ci maddəsi ilə qorunur (bax Monory Rumıniyaya və Macarıstana qarşı, № 71099/01, § 70, 5 aprel 2005; İosub Caras Rumıniyaya qarşı, № [7198/04](#), §§ 28-29, 27 iyul 2006). Məhkəmənin formalaşdırdığı presedent hüququna əsasən, birgə vaxt keçirməkdən müsbət təəssüratlar almağa daxili tədbirlərlə mane olmaqla ailə həyatına hörmət hüququna müdaxiləni təşkil etmişdir (bax, *inter alia*, W. Birləşmiş Krallığa qarşı

qərarına, səh. 27, § 59; McMichael Birləşmiş Krallığa qarşı, 24 fevral 1995, § 86, Series A № 307-B; Hoffmann Avstriyaya qarşı, 23 iyul 1993-cü il tarixli qərarına, Series A № 255-C, p. 58, § 29; Palau-Martinez Fransaya qarşı, № [4927/01](#), § 30, ECHR 2003-XII).

54. Hər hansı müdaxilə “qanunla nəzərdə tutulmuşqaydada” olmasa, bu konvensiyanın 8-ci maddəsinin pozuntusunu təşkil edəcək. “Qanunla nəzərdə tutulmuş qaydada” ifadəsi sadəcə daxili qanunvericiliyə istinad etmir, həmçinin, aydın, çatımlı və öngörülən olması tələb olan qanunun keyfiyyətinə aiddir. Bundan başqa, müdaxilə Konvensiyanın 8-ci maddəsinin 2-ci bəndində sadalanan məqsədlərə nail olmaq üçün qanuni olmalı və “demokratik cəmiyyətdə zəruri”qəbul edilməlidir. Zərurət, müdaxilənin təzyiqli ictimai ehtiyaca yönəlmiş olmasını və, xüsusilə, qanuni məqsədə mütənasib olmasını nəzərdə tutur (bax W. Birləşmiş Krallığa qarşı, 8 iyul 1987, § 60, Series A № 121). Bu da öz növbəsində müdaxiləyə haqq qazandırmaq üçün "müvafiq" və "yetərli" səbəblərin hakimiyyət orqanları tərəfindən irəli sürülməsini tələb edir.

55. Belə ki, Məhkəmə, belə işlərdə qiymətləndirmə apararaq qeyd edir ki, uşağın və valideynlərin hər ikisinin maraqları arasında ədalətli tarazlıq gözlənilməlidir(bax Maumousseau və Washington Fransaya qarşı, no. [39388/05](#), § 62, 6 dekabr 2007; W. v. Birləşmiş Krallığa qarşı, yuxarıda qeyd edilən, § 59; Keegan İrlandiyaya qarşı, 26 may 1994, § 49, Series A no. 290). Məhkəmə, uşaqla görüş, yaşayış yeri və səyahət etmək ilə əlaqəli mübahisələri tənzimləyən dövlət hakimiyyət orqanlarını əvəz etməməlidir; o, Konvensiyaya əsasən həmin orqanların öz səlahiyyətlərini yerinə yetirərkən qəbul etdiyi qərarları nəzərdən keçirməlidir. Məhkəmə bu qərarları qiymətləndirərkən, milli məhkəmələrin, xüsusilə, faktiki, emosional, psixoloji, maddi və tibbi xarakterində bütün faktorlar ilə ailənin vəziyyətinin və digər faktorların hərtərəfli araşdırması ilə əlaqədar uşağın maraqlarının üstün tutulması halını nəzərə alaraq həmin faktorların hər bir şəxsin maraqlarına münasibətdə əsaslı qiymətləndirilmə və tarazlama aparıla bilib-bilməməsinə daha çox diqqət yetirməlidir (bax Neulinger and Shuruk İsveçrəyə qarşı [GC], no. [41615/07](#), § 139, 6 iyul 2010).

56. Şübhəsiz ki, uşağın üstün maraqlarının nə olmasını nəzərə almaq mühüm əhəmiyyət kəsb edir (bax Diamante and Pelliccioni, yuxarıda qeyd olunan, § 176, 27 sentyabr 2011; Zawadka, yuxarıda qeyd olunan, § 54; Hokkanen Finlandiyaya qarşı, 23 sentyabr 1994, § 55, Series A no. 299-A).Beynəlxalq hüquq da daxil olmaqla, dünyada uşaqla bağlı bütün qərarlarda uşağın üstün maraqlarının ən əhəmiyyətli hesab edilməsi ideyası ilə bağlı geniş konsensus vardır (X Latviyaya qarşı[GC], no. [27853/09](#), § 96, ECHR 2013).

57. Məhkəmə xatırladır ki, Konvensiyanın 8-ci maddəsi baxımından ailə həyatına “hörmət” hüququnun təmin edilməsi üçün konkret hallardaxili qanunvericiliyin mexaniki tətbiqinin qarşısının alınması məqsədilə hər bir işin reallıqları nəzərə

alınmalıdır (bax, *mutatis mutandis*, Emonet and Others v. Switzerland, no. [39051/03](#), § 86, 13 December 2007).

58. Nəhayət, Məhkəmə, Konvensiyanın 8-ci maddəsini öz nəzərindən keçirərkən, məhkəmə prosesləri daxil olmaqla, milli dövlət orqanlarının qərar qəbul etmə proseslərinin müddətinə də diqqət etməlidir. Bu baxımdan Məhkəmə qeyd edir ki, uşaqların valideynləri ilə birləşməsinə aid məsələlərdə tədbirlərin adekvatlığı onun həyata keçirilmə cəldliyi ilə mühakimə edilir. Belə ki, belə işlərə təcili qaydada baxılması tələb edilir, çünki zaman keçdikcə uşaqlar və onlarla yaşamayan valideyni arasındakı münasibətlər düzəlməz vəziyyətə düşə bilər (bax Iosub Caras v. Romania, no. [7198/04](#), § 38, 27 iyul 2006).

(ii) Yuxarıda qeyd edilən prinsipləri hazırkı işə tətbiqi

59. Məhkəmə müəyyən edir ki, ana və uşağından ibarət ərizəçilər üçün, birgə yaşamağa davam etmək imkanı Konvensiyanın 8-ci maddəsi baxımında onların ailə həyatı çərçivəsində fundamental (təməl) məsələdir (bax, among many other authorities, Maire v. Portugal, no. [48206/99](#), § 68, ECHR 2003-VII).

60. Məhkəmə, daha sonra qeyd edir ki, uşağın ölkədən çıxarılması üçün icazənin verilməsinə dair ilk məhkəmə prosesləri yurisdiksiyanın üç səviyyəsi üçün həmçinin iki il və iki ay olmaqla, 29 aprel 2010-cu il tarixdən 26 iyun 2012-ci il tarixədək davam etmişdir. Proseslər Ali Kassasiya Məhkəməsinin uşağın anası ilə birlikdə Bolqarıstandan kənara çıxarılması üçün icazənin verilməsinə imtina etməsindən sonra bitmişdir (bax yuxarıda 22-ci bənddə). Proseslərin ikinci mərhələsi ərizəçi tərəfindən 2012-ci ilin iyul ayında başlanmış və Ruse şəhər məhkəməsinin uşağın anası ilə birlikdə Almaniyaya və Avropa ittifaqı ölkələrinə üç il müddətinə səyahət etməsinə icazə verilməsi barədə 06 dekabr 2012-ci il tarixli qərarı ilə bitmişdir. Qərardan şikayət verilməmişdir və 29 dekabr 2012-ci il tarixdə həmin qərar qüvvəyə minmişdir.

(α) Müdaxilənin baş verib-verməməsinin araşdırılması

61. Məhkəmə qeyd edir ki, Ali Kassasiya Məhkəməsinin 26 iyun 2012-ci il tarixli imtina qərarı, və məhkəmələrinin qərar qəbul edilməsinə sərf etdiyi vaxt birinci ərizəçinin Almaniyada təhsil almağa davam edərkən ərizəçilərin birgə olmasının qarşısını almışdır. Buna görə də, Konvensiyanın 8-ci maddəsi baxımından ərizəçilərin hər ikisinin ailə həyatı hüququnun müdafiə edilməsinə müdaxilə baş vermişdir. (bax, *mutatis mutandis*, Diamante and Pelliccioni v. San Marino, no. [32250/08](#), § 181, 27 sentyabr 2011; Šneerson and Kampanella v. Italy, no. [14737/09](#), § 88, 12 iyul 2011).

(β) Müdaxilənin “qanuna müvafiq qaydada” olub-olmaması

62. Məhkəmə daha sonra müəyyən edir ki, müdaxilə, məhz Ailə Məcəlləsinin 123 maddəsinin 2-ci bəndinin Bolqarıstanın şəxsiyyəti təsdiq edən sənədlər haqqında

Qanunun 76(9) bölməsi ilə birlikdə götürülməklə qanuna müvafiq qaydada olmuşdur(bax yuxarıda qeyd edilən 26-cı və 29-cu bəndlərə).

63. Bu qanunun səmərəli olmasına, və daha dəqiq desək, onun aydın, dəqiq və öngörülən olub-olmamasına gəldikdə, Məhkəmə qeyd edir ki, yuxarıda qeyd edilən Ailə Məcəlləsinin normasından aydın görünür ki, valideynlik hüquqlarının həyata keçməsi məsələsində hər iki valideynin razılığı tələb olunur. Maddənin ümumi şərtlərdən ibarət olmasına baxmayaraq, milli məhkəmə təcrübəsindən aydın görünür ki, bu məsələlərə uşağın xaricə aparılması və pasportun verilməsi barəsində qərarlar da daxildir (bax yuxarıdakı 31-ci bəndə). Bundan əlavə, Bolqarıstanın şəxsiyyəti təsdiq edən sənədlər haqqında Qanunun 76(9) bölməsi valideynin razılığı olmaması halında yetkinlik yaşına çatmayan şəxsin ölkədən çıxarılmasına polis tərəfindən icazə verilməməsini və belə razılığın olmadığı təqdirdə məsələnin mulki icraat qaydasında həll edilməsini nəzərdə tutulur. Ərizəçilərin vurğuladığı kimi, bu müddəaların heç biri nə səyahətin səbəbləri və müddəti, nə də ki, hansı valideynin uşaq üçün qayğı təminatçısı olmasına münasibətdə fərqləndirilmədiyi doğrudur. Məhkəmə bu baxımdan xatırladır ki, Məhkəmə mümkün olduğu qədər konkret işin baxılması ilə kifayətlənməlidir, o səbəbdən ki, Məhkəmənin vəzifəsi mücərrəd qaydada milli qanunvericiliyin yenidən nəzərdən keçirilməsi deyil, onun Konvensiyanın pozuntusuna səbəb olacaq şəkildə tətbiq olunub-olunmamasını müəyyən etməlidir (bax Olsson v. Sweden (no. 1), 24 mart 1988, § 54, Series A no. 130).

64. Yuxarıda qeyd edilənləri nəzərə alaraq, Məhkəmə, yuxarıda qeyd olunan hüquqi müddəaların kifayət qədər aydın və əlçatan olmasını və onların tətbiqinin nəticələrinin öncədən görülmə bilən olması qənaətinə gəlmişdir. Buna görə də, müdaxilə “qanuna müvafiq qaydada” olmuşdur.

(γ) Müdaxilənin qanuni məqsəd qüdüb-qüdməməsi

65. Məhkəmə razılaşıır ki, müdaxilənin başqalarının hüquqlarına, bu işdə xüsusilə, ikinci ərizəçinin atasına münasibətdə qanuni məqsəd güdmüşdür.

(δ) Müdaxilənin “demokratik cəmiyyətdə zəruri” olub-olmaması

66. Məhkəmənin araşdırmalı olduğu məsələlərindən biri də sözügedən müdaxilənin Konvensiyanın 8-ci maddəsinin 2-ci bəndi çərçivəsində "demokratik cəmiyyətdə zəruri" olub-olmamasını müəyyən etməkdir. Bu, mühüm rəqabət aparıcı maraqlar arasında tarazlıq aparıldığında, dövlət orqanlarının bu cür məsələlərdə dövlətin qiymətləndirmə sərbəstliyinin hüdudları daxilində uşağın üstün maraqlarına daha çox diqqət edilməsinin göstəricisidir (bax yuxarıda qeyd edilən 55-58-ci bəndlərə).

67. Məhkəmə ilk öncə onu qeyd edir ki, iddiaçı bu işdə milli məhkəmələr tərəfindən tətbiq edilən müvafiq qanunun onun ailə həyatında hörmət hüququna qeyri-mütənasib məhdudlaşdırma tətbiq etdiyi ilə bağlı şikayət edirdi. Bu ona görədir ki, qanundakı qeyd edilmiş şərtə əsasən övlad və ya övladların (müddətindən asılı olmayaraq) istənilən xaricə səfər zamanı hər iki valideynin razılığı olmalıdır. Məhkəmənin fikrincə,

iddiəcinin bu kimi tələbi əsassızdır. Çünki bir qayda olaraq dövlət verilmiş bu və ya digər ailə məsələsində qeyri-mütənasib məhdudiyyət yaratmağa yox, asayış çərçivəsində tərəflər arasında bərabər ədalətli mövqə tutmağa çalışır. (Yuxarıda adı çəkilən Monmusso və Vaşinqton arasında §62 qərarına baxın). Bu əsasən bu (bir valideyi digərinin icazəsi, razılığı olmadan övladı və övladları xaricə aparır) hala daha uyğundur. Belə hallarda, Beynəlxalq Uşaq Oğurluğunun Mülki Aspektləri üzrə Haaqa Konvensiyasının tələblərinə istinadən, məhkəmə (valideynlər arasında münasibət pis olduğu halda belə) dəfələrlə valideynlərin 8-ci maddəyə uyğun uşağın qarşılıqlı tərbiyə etmə müddəasını ailə həyatının əsas elementini təşkil etdiyini qərara almışdır. (see, on the one hand, *Karrer v. Romania*, no. [16965/10](#), § 37, 21 February 2012 and *Bianchi v. Switzerland*, no. [7548/04](#), § 78, 22 June 2006, as regards applications lodged by a parent whose child had been abducted by the other parent; see, on the other hand, *Neulinger and Shuruk v. Switzerland [GC]*, no. [41615/07](#), 6 July 2010, as well as *Šneerson and Kampanella v. Italy*, no. [14737/09](#), 12 July 2011 and *B. v. Belgium*, no. [4320/11](#), 10 July 2012, as regards applications lodged by the abducting parent).

68. Məhkəmə daha sonra qeyd edir ki, bu işdə iki aşağı instansiya məhkəmələri atanın razılığı olmadığı halda uşağın ölkədən çıxarılmasına icazə vermişdir (bax yuxarıda qeyd edilən 20-ci və 21-ci bəndlərə). Həmin məhkəmələr ailə vəziyyətini ətraflı araşdırdıqlarından sonra bu qərara gəlmiş və bu səyahətin ikinci ərizəçinin maraqlarında olduğunu bildirmişlər.

69. Məhkəmə, anası ilə birlikdə xaricə səyahətə getdiyində uşaq üçün hər hansı real və konkret riskin olub-olmadığına baxmamışdır. Bundan başqa, məhkəmə uşağın Almaniyaadakı uşaq bağçasına yaxşı adaptasiya olmasını və onu orada adekvat yaşayış şəraiti ilə təmin etməsi üçün ananın maddi vəsaitinin olmasını, və ya ata ilə uşağın görüş vaxtları uşağın anası ilə birlikdə Almaniya da yaşaması faktının nəzərə alınması ilə müəyyən edilməsini barədə məlumatları unutmuşdur (bax yuxarıda 16-cı bənddə).

70. Məhkəmə həmçinin uşağın anası ilə xaricə səyahət etməsinə dair hər hansı real və spesifik riskin mövcud olub-olmadığını nəzərdən keçirməmişdir. Bundan başqa məhkəmə uşağın Almaniyaadakı bağçada yaxşı adaptasiya olunması və anasının orada oğlu üçün layiqli həyat şəraitini təmin etməyə maddi imkanının olması və ya uşağın atasının görüş hüququnu onun Almaniya da anası ilə birlikdə yaşamasına uyğun şəkildə müəyyən edilməsinə dair məlumatı nəzərə almamışdır (bax 16-cı bənddə).

71. Məhkəmə yuxarıda sadalanan amillərə birlikdə qiymət verərək müəyyən edir ki, son instansiya məhkəməsinin qərarı ilə uşağın üstün maraqlarının nəzərə alınması şübhə altındadır (bax, *mutatis mutandis*, *Šneerson and Kampanella*, cited above, § 95). Belə olan halda Məhkəmə, ən yuxarı milli instansiya məhkəməsinin təhlilinin kifayət qədər hərtərəfli olmamasını və əvəzində həddindən artıq formal yabaşmadan istifadə etdiyi nəticəsinə gəlir (bax, *mutatis mutandis*, in the context of Article 6, *Koskina and Others v. Greece*, no. [2602/06](#), § 24, 21 February 2008; *Vasilakis v. Greece*, no. [25145/05](#), § 32,

17 January 2008; *Efstathiou and Others v. Greece*, no. [36998/02](#), § 33, 27 July 2006; *Běleš and Others v. the Czech Republic*, no. [47273/99](#), § 69, ECHR 2002-IX; *Zvolský and Zvolská v. the Czech Republic*, no. [46129/99](#), § 55, ECHR 2002-IX).

72. Məhkəməyə yalnız uşağın ölkədən çıxarılması ilə bağlı məhkəmə icraatının müddətini təhlil etməlidir.

73. Məhkəmə qeyd edir ki, məhkəmə icraatı zamanı 2009-cu il tarixli Ali Məcəlləsinin 123-cü maddəsinin 2-ci bəndinə əsasən birinci ərizəçinin uşağı ilə səyahət etməsinə icazə verilməsi barədə 29 dekabr 2010-cu il tarixdən başlayaraq 26 iyun 2012-ci ilədək iki il müddətinə qərar qəbul etmişdir (bax yuxarıda qeyd edilən 18-22 bəndlər). Bundan başqa, 2009-cu il tarixli Ailə Məcəlləsinin 127a maddəsinə əsasən birinci ərizəçi digər məhkəmə icraatı başlamışdır. Yeni verilən iddia üzrə icraat 29 dekabr 2012-ci il tarixdə birinci instansiya məhkəməsinin qərarı qüvvəyə mindikdən sonra yekunlaşmamışdan əvvəl altı ay müddətində davam etmişdir. Buna görə də, iki il və səkkiz ay müddətinə uşaq anası ilə səyahət edə bilməmişdir. Konvensiyanın 8-ci maddəsinə əsasən hər iki ərizəçinin ailə həyatı hüququ, xüsusilə, birlikdə yaşamaq imkanının olması üçün icraatların həlledici olmasını nəzərə alaraq, Məhkəmə hesab edir ki, həmin icraatlara xüsusi diqqət tələb edilmişdir. İkinci ərizəçinin azyaşlı və birinci ərizəçiyə bağlı olması baxımından, Məhkəmə, hesab edir ki, milli məhkəmələrdən uşağın səyahət etməsi barədə tələbi təxirəsalınmaz qaydada həll edilməsi tələb edilmişdir.

74. Bununla bağlı Məhkəmə qeyd edir ki, 21 dekabr 2010-cu il tarixdən etibarən sözügedən vaxt qüvvədə olan nə 2007-ci il tarixli Mülki Prosesual Məcəlləsində, nə də ki, 2009-cu il tarixli Ailə Məcəlləsində bu cür iddia ərizələrinin daha tez bir zamanda baxılmasını təmin edən prosedurların maksimal müddət çərçivəsini tənzimləyən müddəalar mövcud deyil. Bundan başqa, tələbin 29 aprel 2010-cu il tarixdə verilməsinə baxmayaraq həmin vaxt sürətli qaydada bu işə baxılması mümkün olsa da, məhkəmələr bunu etmədi (bax yuxarıdakı 27-ci bəndə).

(ε) Nəticə

75. Yuxarıda qeyd edilənləri nəzərə alaraq Məhkəmə hesab edir ki, milli səviyyədə qərarların qəbul edilməsi prosesi aşağıdakı səbəblərə görə pozulmuşdur: a) 26 iyul 2012-ci il tarixdə sonuncu məhkəmə instansiyası tərəfindən qəbul edilmiş qərarla uşağın üstün maraqlarının nəzərə alınmasının heç bir real analizinin aparılmaması ilə formal əsaslar olmadan ərizəçilərin xaricə səyahət etməsi tələbi rədd edilmişdir, b) ikinci ərizəçinin ölkədən çıxarılması ilə bağlı ikinci iddia ərizəsi üzrə icraat uzun müddət davam etmişdir.

76. Müvafiq olaraq Konvensiyanın 8-ci maddəsinin pozuntusu baş vermişdir.

(b) Konvensiyanın 4 sayılı Protokolunun 2-ci maddəsi

77. Məhkəmə qərara gəlir ki, şikayətin məqbul elan edildiyi təqdirdə, bu maddəyə əsasən ayrıca məsələ yaranmır, buna görə də, faktiki halların Konvensiyanın 8-ci maddəsinə əsasən pozulmasının baş verdiyini nəzərə alaraq bu məsələ ilə bağlı ayrıca müddəə ortaya çıxmır.

II. KONVENSIYANIN İDDİA EDİLƏN DİGƏR POZUNTULARI

78. Ərizəçilər, Konvensiyanın 6-cı maddəsinin 1-ci bəndinə əsasən Ali Kassasiya Məhkəməsinin qərarı kifayət qədər əsaslandırmadığından aparılan məhkəmə icraatının ədalətsiz olduğundan şikayət etmişlər. Daha sonra 13-cü maddəyə əsaslanaraq ərizəçilər iddia etmişlər ki, Konvensiyanın 8-ci maddəsinə əsasən öz şikayətləri ilə bağlı hər hansı səmərəli hüquqi müdafiə vasitələri mövcud olmamışdır.

79. Yuxarıda 75-ci bənddə qeyd edilən nəticələrinə əsaslanaraq, Məhkəmə, şikayətləri məqbul elan edir, lakin onların mahiyyəti üzrə araşdırılmasının vacib olmadığını hesab edir (bax, *mutatis mutandis*, Laino v. Italy [GC], no. [33158/96](#), § 25, ECHR 1999-I; Canea Catholic Church v. Greece, 16 December 1997, § 50, Reports 1997-VIII; Ruianu v. Romania, no. [34647/97](#), § 75, 17 June 2003; Öcalan v. Turkey (no. 2), nos. [24069/03](#), [197/04](#), [6201/06](#) and [10464/07](#), § 213, 18 March 2014).

III. KONVENSIYANIN 41-Cİ MADDƏSİNİN TƏTBİQİ

80. Konvensiyanın 41-ci maddəsində deyilir:

“Əgər Məhkəmə Konvensiyanın və ona dair Protokolların müddəalarının pozulduğunu, lakin Razılığa gələn Yüksək Tərəfin daxili hüququnun yalnız bu pozuntunun nəticələrinin qismən aradan qaldırılmasına imkan verdiyini müəyyən edərsə, Məhkəmə zəruri halda, zərərçəkən tərəfə əvəzin ədalətli ödənilməsini təyin edir.”

A. Zıyan

81. Ərizəçilər maddi ziyanla bağlı 3,393 avro ödənilməsini tələb etmişlər. Daha onlar iddia etmişlər ki, bu birinci ərizəçinin 2010-cu ilin oktyabr ayından 2012-ci ilin oktyabr ayınadək uşağı ilə görüşməsi üçün Vürzburg, Almaniya, Ruse və Bolqarıstan arasında xərclənən qırx reysin qiymətidir. Ərizəçilər iddia etmişlər ki, ananın Bolqarıstana dəfələrlə səyahət etməsinin səbəbi hadisələr vaxtı qüvvədə olan milli prosessual normalara uyğun olaraq uşağın ana ilə Almaniya da birgə qalmasının mümkün olmadığı idi. Ərizəçilər həmçinin iddia etmişlər ki, ikinci ərizəçinin balaca olduğu və xüsusilə ana qayğısına ehtiyacının olduğu vaxtda iki il ərzində bir-birindən ayrı qalmaları nəticəsində çəkilmiş mənəvi ziyanla bağlı onlara 6.000 avro ödənilməlidir.

82. Hökumət iddia edilən məbləğin şişirdilmiş və əsassız olduğunu iddia etmişdir.

83. Məhkəmə, birinci ərizəçinin qeyd edilən zaman uşağı ilə birlikdə olması məqsədilə Bolqarıstana səyahət etməsəydi hazırkı pozuntunun baş verməyəcəyini nəzərə alaraq, müəyyən edilmiş pozuntu ilə iddia edilən maddi ziyan arasında səbəbli əlaqənin

olmasını vurğulamışdır. Lakin, ərizəçi Məhkəməyə uçuş və qatar biletləri sənədli sübut kimi təqdim etsə də, Məhkəmə, iddianı qismən təmin edərək maddi ziyanla bağlı 1.101 avro məbləğinin ödənilməsinə qərara alır. Birinci ərizəçi çəkdiyi səyahəti ilə bağlı əlavə avtomobil və biletlərlə əlaqədar xərclərə dair sübutların olmamasını bildirmiş və yuxarıda daha əvvəl qeyd edilən məbləğlə bağlı sübutları məhkəməyə təqdim edərək o məbləği tələb etmişdir.

84. Məhkəmə, daha sonra ərizəçilərin iki ildən artıq müddətdə birgə yaşamalarının mümkün olmaması səbəbindən çəkdiyi emosional çətinliyə və məyusluq hissəsinə münasibətdə pozuntunun aşkar edildiyini təkrarlamışdır. Bu səbəbdən də, Məhkəmə, mənəvi zərəre görə ərizəçilərə müştərək qaydada 7.500 avro məbləğindən pulun ödənilməsinə qərara almışdır.

B. Xərclər və məsrəflər

85. Ərizəçilər həmçinin 3.454 avro məbləğin xərclər və məsrəflər üçün ödənilməsinə tələb edirlər. Xüsusilə, bu məbləğə birinci ərizəçinin 654 avro məbləğində milli icraat zamanı məhkəmələrdə çəkdiyini xərclərə, 80 avro poçt xərclərinə və 2.760 avro isə məhkəmə icraatı çərçivəsində Məhkəməyə təqdim edilmiş milli və Konvensiyanın presedent hüququnun tədqiqatına, ərizənin hazırlanmasına və sonrakı qeydlərə sərf olunmuş məhkəmə xərcləri daxildir.

86. Hökumət bildirmişdir ki, ərizəçilərin tələbi nə əsaslandırılmış, nə də ki ağlabatandır. Hökumət Məhkəmədən hüquqi yardım üçün çəkilmiş xərclərin məbləğinin xeyli azaldılmasını xahiş etmişdir.

87. Məhkəmənin bərqərar olmuş presedent hüququna əsasən, məhkəmə xərcləri və digər məsrəflər faktiki və zəruri olaraq çəkillibsə və miqdarca ağlabatan olduğu məbləğdə, onlara görə kompensasiya təyin olunur. Məhkəmə, yuxarıdakı qeyd edilən tələblər üzrə xərclərin nə dərəcədə olmasını müəyyən etmək üçün qəbzlərin və fakturalın daha detallı olmasını tələb edir.

88. Milli məhkəmə xərcləri və məsrəflər ilə bağlı hazırkı işdə, Məhkəmə, xatırladır ki, aşkar edilmiş pozuntularla bağlı olan xərclərin ödəniləcəkdir. Ərizəçinin dövlət orqanları qarşısında Konvensiyanın hazırkı işlə bağlı aşkar edilmiş pozuntusu ilə bağlı hər hansı xərclərinin çəkməsinə dair heç bir sübut yoxdur. Bu səbəbdən də, Məhkəmə, bununla bağlı tələbi rədd edir.

89. Bu Məhkəmə qarşısında ərizəçinin çəkdiyi xərclər və məsrəflərlə bağlı tələbinə gəldikdə isə, Məhkəmə, təqdim edilmiş sübutları nəzərə alaraq 2.495 avro məbləğinin ödənilməsinə ağlabatan hesab edir. Bu məbləğ 80 avro poçt ödənişlərinə və Məhkəmə proseslərində hüquqi yardımın göstərilməsi ilə bağlı görülən işə sərf edilmiş 34 saat yarım vaxt müddətində üçün çəkilmiş məhkəmə xərclərinə uyğundur. Sonuncu məbləğ Bolqarıstana qarşı son zamanlarda baxılan işlərin mürəkkəbliyi ilə əlaqədar ərizəçilərin vəkilinin bir saati 70 avro məbləğində hesablanması nəticəsində əldə ediləcəkdir (bax

Bulves AD v. Bulgaria, no. [3991/03](#), § 85, 22 January 2009 and Mutishev and Others v. Bulgaria, no. [18967/03](#), § 160, 3 December 2009).

C. İcraatın gecikdirilməsinə görə faiz

90. Məhkəmə məqsədəuyğun hesab edir ki, icranın gecikdirilməsinə görə faiz Avropa Mərkəzi Bankındakı borc dərəcəsinin yuxarı həddinə əsaslanmalıdır və onun üzərinə daha üç faiz əlavə olunmalıdır.

BU ƏSASLARA GÖRƏ MƏHKƏMƏ YEKDİLLİKLƏ,

1. Konvensiyanın 8-ci maddəsi, 6-cı maddəsinin 1-ci bəndi və 8-ci maddə ilə birlikdə götürülməklə 13-cü maddəsi üzrə, o cümlədən Konvensiyaya dair 4 sayılı Protokolun 2-ci maddəsi üzrə verilmiş şikayətləri məqbul *elan edir*;

2. Hər iki ərizəçiyə münasibətdə Konvensiyanın 8-ci maddəsinin pozuntusunun baş verdiyini *qət edir*;

3. Konvensiyaya dair 4 sayılı Protokolun 2-ci maddəsinin Konvensiyanın 6-cı maddəsinin 1-ci bəndi və 8-ci maddə ilə birlikdə götürülməklə 13-cü maddəsi əsasında mahiyyəti üzrə araşdırılmasına ehtiyacın olmamasını *qət edir*;

4. *Qərara alır*:

(a) bu qərarın Konvensiyanın 44-cü maddəsinin 2-ci bəndinə uyğun olaraq qəti qərara çevrildiyi tarixdən sonra üç ay müddətində cavabdeh dövlət ərizəçilərə aşağıdakı məbləğləri ödəməli və həmin məbləğlər ödəniş tarixində tətbiq edilən məzənnə üzrə Bolqarıstan levinə çevrilməlidir:

(i) ərizəçilərə maddi zərərə görə müştərək qaydada 1.101 avro (min yüz bir) və tutula bilən hər hansı vergilər də məbləğin üzərinə gəlinməklə

(ii) ərizəçilərə mənəvi zərərə görə müştərək qaydada 7.500 avro (yeddi min beş yüz) və tutula bilən hər hansı vergilər də məbləğin üzərinə gəlinməklə

(iii) ərizəçilərə müştərək qaydada 2.495 avro məbləğinin (iki min dörd yüz doxsan beş), tutula bilən hər hansı vergilər də məbləğin üzərinə gəlinməklə, xərclərə və məsrəflərə görə, ərizəçilərin bank hesabına birbaşa ödənilməlidir

(b) yuxarıda qeyd edilən üç aylıq müddət bitdikdən sonra öhdəlik icra edilənə qədər sözügedən ödənilməli məbləği üzərinə Avropa Mərkəzi Bankındakı yuxarı kredit faizinə bərabər olan faiz məbləği və onun üzərinə daha üç faiz əlavə edilməlidir;

5. Ərizəçilərin əvəzin ədalətli ödənilməsi ilə bağlı iddiasının qalan hissəsini yekdilliklə *rədd edir*.

Qərar ingilis dilində tərtib edilib və Məhkəmə Reqlamentinin 77-ci Qaydasının 2-ci və 3-cü bəndlərinə uyğun olaraq, 13 may 2008-ci ildə qərar barədə yazılı məlumat verilib.

Françoise Elens-Passos
Katib

Guido Raimondi
Sədr